

فرهنگ مصور برنامه سازی در تلویزیون

تحقیق و گردآوری: ناهید پایمان
ناشر: انتشارات سروش، ۱۸۹ صفحه با جلد گالینگور.
قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان
فاطمه بنیادی

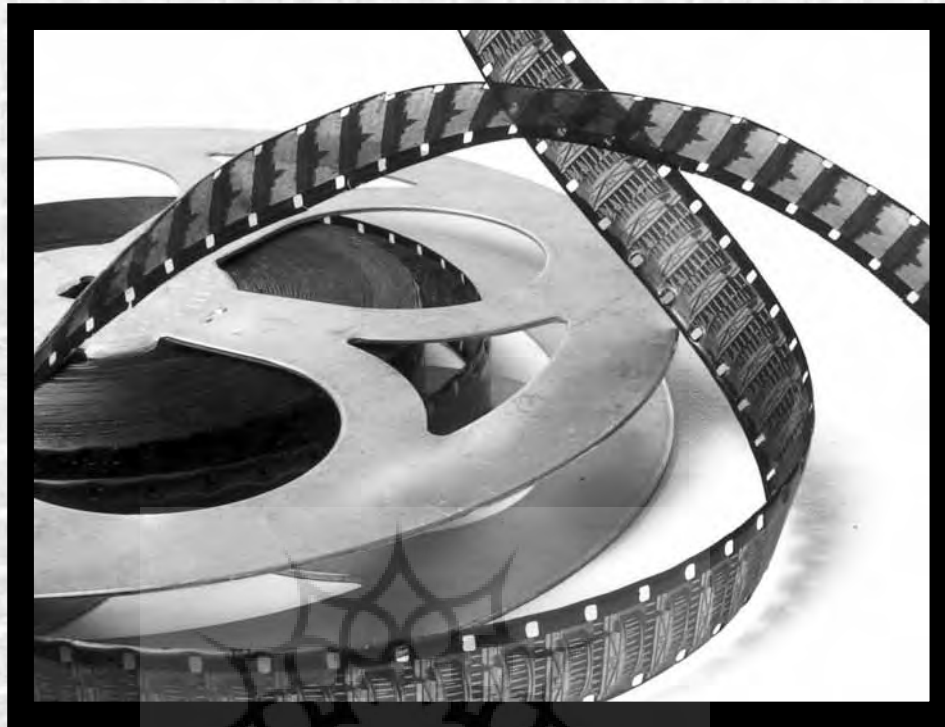
کتاب حاضر در ۱۸ فصل گردآوری شده که به ترتیب عبارتند از: تهیه کنندگی، فیلمنامه نویسی، کارگردانی، طراحی صحنه، نورپردازی، فیلمبرداری، تصویربرداری، صدا برداری، استودیوی تلویزیونی، چهره پردازی، تدوین، لابراتوار، گرافیک تلویزیونی، موسیقی، جلوه‌های ویژه، انیمیشن، نمایش عروسکی و مواد خام.

این کتاب در قطع رقعی منتشر شده است، صفحات آن گلاسه است، جلد گالینگور دارد، تصاویر آن رنگی و با کیفیت است. اگر به این موارد صحافی نسبتاً خوب را هم اضافه کنیم، می‌توان چنین گفت که این کتاب خصوصیات فیزیکی ایده‌آلی برای «فرهنگ بودن» دارد، اما آیا سایر خصوصیات یک فرهنگ را هم دارد؟

در مقدمه‌ی کتاب آمده است: «این کتاب، مجموعه‌ای از اصطلاحات، واژه‌ها و فرآیندهای مختلف برنامه‌سازی است که از دیدگاه ارزیابی به آن‌ها پرداخته شده و در پایان هر بخش نیز به طور خلاصه به معیارهای ارزیابی تخصصی هر فعالیت اشاره شده است.»

با اندکی درنگ، در این پاراگراف متوجه می‌شویم که هدف مهم کتاب، دست یافتن به دیدگاه ارزیابی و معیارهای آن است، نه آنچه که در یک فرهنگ به آن پرداخته می‌شود. این امر با مطالعه‌ی کتاب نیز خودنمایی می‌کند.

نکته‌ی دیگر، مصور بودن است. تصویر زیبا و با کیفیت کتاب، به تنهایی نمی‌تواند کتاب را فرهنگ مصور سازد؛ چرا که تصاویر در بسیاری موارد، تزئینی است. در برخی فصل‌ها، عکس‌های زیادی وجود

«تهیه کنندگی». {نقد محتوایی}

فصل دوم- فیلمنامه نویسی:

• در این فصل از لفظ فیلمساز استفاده شده است، بدون آنکه از فیلمنامه نویس تفکیک شود، یا با او یکی انگاشته شود و این نوعی ابهام پدید آورده است. {نقد محتوایی}

• «ویژگی‌های فیلم موفق» در بخش فیلمنامه نویسی آمده، در حالی که پر واضح است ویژگی‌های یک فیلم موفق به عوامل بسیاری که فقط یکی از آن‌ها فیلمنامه است، وابسته می‌باشد. به علاوه فیلمنامه نویسی از بخش‌های آغازین کتاب است و حضور این مطلب در فصل فیلمنامه نویسی، به نوعی برخورد غیر حرفه‌ای با موضوع است. {نقد محتوایی}

• در این فصل آمده است: «تماشاگر نسبت به فیلم احساسی برخورد می‌کند نه عقلانی. بنابراین اگر نوشته‌ای بتواند نیاز عاطفی تماشاگر را رفع کند و در عین حال، عقل او را به فعالیت وادارد، کار ارزشمندی انجام داده است.» مخاطب شناسی یکی از عوامل مهم در امر فیلمسازی و فیلمنامه نویسی است و این گونه نگریستن به مخاطب یک فیلم، نگرشی ساده انگارانه است؛ چرا که هر تماشاگری به فیلم احساسی نگاه نمی‌کند و با هر فیلمی هم نمی‌توان احساسی برخورد کرد. {نقد محتوایی}

• حاشیه پردازی‌های فصل زیاد است، از برخی بخش‌ها می‌توان

دارد که مطلبی در مورد آن در کتاب نیامده است و یا جایی که خواننده نیاز به تصویر را حس می‌کند تصویری نیامده، یا اگر هم آمده به خاطر نداشتن آدرس و راهنمای نوشتاری دچار ابهام است.

اگر فردی صرفاً به یکی از فصول کتاب مراجعه کند، ممکن است با اصطلاحاتی روبه رو شود که معنای آن را نمی‌داند و آن اصطلاح چون قبلاً توضیح داده شده است، توضیحی ندارد. حال این که می‌دانیم وظیفه‌ی یک «فرهنگ» توضیح و توصیف اصطلاحات است و به راحتی می‌توان با استفاده از آن به اطلاعات مورد نیاز دست یافت.

در ادامه به بررسی فصول کتاب می‌پردازیم:

فصل اول- تهیه کنندگی:

• هر فصل با قسمتی شروع می‌شود که عنوان ندارد، آیا این بی‌عنوانی به معنای «مقدمه بحث» است؟ اگر چنین است چرا بسیاری از تعاریف و توضیحات و دسته‌بندی‌ها در این بخش آورده شده است؟ {نقد ساختاری}

• برای معرفی تهیه کننده به جای آنکه ابتدا وظایف او تشریح شود، خصوصیتی که برای برجسته بودن یک تهیه کننده مطرح می‌شود آمده است؛ حال آنکه لازم است فرد ابتدا بداند یک تهیه کننده کیست و بعد بداند یک تهیه کننده خوب چه خصوصیتی دارد. {نقد محتوایی}

• عنوان فصل تهیه کنندگی است، ولی آنچه در این فصل کوتاه آمده است بیشتر در مورد «شخصیت یک تهیه کننده موفق» است تا امر

پرداخته شده است، مشخص نیست که فرق اساسی فیلمبرداری و تصویربرداری چیست؟
• در فصل تصویربرداری از دهه‌ی هفتادی سخن به میان رفته است که معلوم نیست دهه‌ی هفتاد شمسی است یا میلادی.

فصل نهم - استودیوی تلویزیونی:

• توضیح مهمی که وجود ندارد این است که استودیوی تلویزیونی برای تولید کدام دسته از برنامه‌های تلویزیونی کاربرد دارد. {نقد محتوایی}

فصل دهم - چهره‌پردازی:

• گریم اصلاحی، گریم متعادل سازی و افکت گریم که در زیر عکس‌ها از آن‌ها نامبرده شده، چیستند؟ {نقد محتوایی}
• در صفحه‌ی ۱۰۸، تصویر وسط راهنمایی دارد که معلوم نیست بالاخره در کدام دسته‌بندی قرار می‌گیرد؟ گریم فانتزی؟ سه بعدی؟ سه بعدی فانتزی؟ و یا دسته‌ی جدیدی که در تقسیم‌بندی‌ها نیامده است؟! {نقد محتوایی}

فصل یازدهم - تدوین:

• به جای آوردن عکس‌های موویلا ۴ دیسک و ۶ دیسک، بهتر بود یک عکس با نمای کامل‌تری آورده شود، به طوری که قسمت پدال پایی که در متن توضیح داده شده نیز نمایان می‌شود، چون در جریان توضیحات از موویلاهای ۴ دیسک و ۶ دیسک توضیحی نیامده است. {نقد محتوایی}
• بهتر است عنوان بخش «تدوین غیرخطی» اصطلاح دیگری باشد؛ مثلاً تدوین کامپیوتری یا دیجیتال؛ زیرا عنوان، این گمان را ایجاد می‌کند که مطلب، توضیح نوعی از تدوین است و اگر چنین است چرا بلافاصله بعد از انواع تدوین نیامده است؟ {نقد محتوایی}

فصل دوازدهم - لابراتوار:

• عکسی از دستگاه چاپ خیس آمده است که هیچ توضیحی در فصل در مورد آن وجود ندارد. {نقد محتوایی}
فصل سیزدهم - گرافیک تلویزیونی:
• در این فصل آمده است که: «هنر گرافیک آن‌چنان تحول پیدا کرده است که نیازمند تعریف جدیدتری است» ولی تعریف جدیدتر ارائه نمی‌شود. {نقد محتوایی}

فصل چهاردهم - موسیقی:

• در صفحه‌ی ۱۴۳ آمده است: «فیلم در واقع ترکیبی از هنرهاست.

گذشت ولی برخی قسمت‌های مهم سطحی بیان شده است. مثلاً: «قدم‌های اولیه‌ی اقتباس، توضیح زیادی دارد، ولی فنون فیلمنامه نویسی که می‌توان آن را نوعی دسته‌بندی فیلمنامه هم دانست، سطحی و مختصر آورده شده است. {نقد محتوایی}
• سؤال‌های مهمی که با مطالعه‌ی فصل به آن پاسخ داده نمی‌شود، این است: فیلمنامه اساساً برای کدام نوع برنامه‌هاست؟ آیا فیلمنامه‌های مستند توصیفی - تفسیری هم که در فصل به آن اشاره شده است، فیلمنامه دارند؟ {نقد محتوایی}

فصل سوم - کارگردانی:

• در این فصل بخشی با عنوان «کارگردان تلویزیونی» وجود دارد که نه از کارگردان جدا تلقی شده و نه با او یکی انگاشته شده است. آیا این دو نفر یکی هستند؟! {نقد محتوایی}
• در بخش «کارگردان تلویزیونی و تدوینگر» از عنوان «کارگردان فنی» استفاده شده که در این مورد هم توضیحی برای تفکیک و یا یکی بودن با کارگردان وجود ندارد. {نقد محتوایی}
• جایگاه تشریح وظایف مناسب نیست و بهتر بود قبل از بخش‌های «دوربین، ابزار کارگردان» و «تدوینگر ادامه دهنده‌ی کار کارگردان» می‌آمد. {نقد ساختاری}

فصل چهارم - طراحی صحنه:

• در این فصل فقط در مورد طراحی صحنه فیلم‌ها سخن رفته است؛ آیا طراحی صحنه فقط مختص فیلم است یا مسابقات و نظایر آن هم طراحی صحنه دارند؟ و سؤال دیگر این که آیا طراح لباس زیر نظر طراح صحنه کار می‌کند یا این دو نفر از نظر کاری در یک طول قرار می‌گیرند؟ {نقد محتوایی}

فصل پنجم - نورپردازی:

• در این فصل، عکس‌هایی از لامپ‌های مختلف و پروژکتورهایی وجود دارد که نامی از آن‌ها در متن برده نشده است؛ در مقابل از بعضی ابزارها نام برده شده که برای تجسم ذهنی آن‌ها وجود تصاویر کمک بالقوه‌ای است. با این حال یا این تصاویر وجود ندارند و یا قابل تشخیص نیستند، مثل دیم‌های تایریستور که عکس ندارند.
• بعضی از عکس‌های فصل هم، راهنمای نوشتاری ندارند و قابل شناسایی نیستند، به عبارت دیگر برای شناخت آن‌ها باید صرفاً به حدسیات تکیه کرد.

فصل‌های ششم و هفتم - فیلمبرداری و تصویربرداری:

• علی‌رغم این که به هر کدام از این مقوله‌ها، در فصلی جداگانه

هم هستند که البته راهنمای نوشتاری تصویر، این امکان را رد می‌کند، زیرا در کنار آن نوشته شده است: ماکت و پرسکوپ. {نقد محتوایی}

فصل شانزدهم - انیمیشن:

• انیمیشن دو بعدی به دو دسته تقسیم شده است: سنتی کلاسیک و کامپیوتری. بخش سنتی زیر مجموعه‌های دیگری دارد که اولین قسمت آن «انیمیشن به کمک کامپیوتر» است. چون این قسمت توضیح دیگری ندارد، خواننده را دچار ابهام می‌کند که چرا این قسمت زیر مجموعه انیمیشن سنتی است و نه کامپیوتری. {نقد محتوایی}

• یکی از ارکان تعریف انیمیشن، فیلمبرداری تک فریم تلقی شده است که توضیحی ندارد و فقط به آوردن یک تصویر از اتاق آن بسنده شده است. {نقد محتوایی}

• در ضمن مرور عکس‌های فصل با دسته‌بندی‌ای روبه‌رو می‌شویم که در جریان متن وجود ندارد؛ این دسته‌بندی عبارت است از: انیمیشن سه بعدی فانتزی، رئال و انیمیشن شبه رئال. {نقد محتوایی}

اگرچه به دلایل ذکر شده نمی‌توان این کتاب را یک فرهنگ مصور نامید، ولی این امر چیزی از ارزش والای آن کم نمی‌کند. این کتاب همان‌طور که روی جلد آن هم ذکر شده است، یکی از اولین‌ها در نوع خود می‌باشد. از دیگر ویژگی‌های خوب آن، خصایص فیزیکی عالی‌اش است که در ابتدا به آن اشاره شد. مثل ورق با کیفیت، صحافی خوب و تصاویر زیبا.

فصل‌بندی و آرایش صوری آن بسیار عالی است. به علاوه فاکتورهایی که برای ارزیابی در بخش‌های مختلف آمده است، کاری بدیع، نوآورانه و مطلوب است و می‌تواند سرآغاز و مرجع کارهای بزرگ دیگر هم قرار بگیرد.

سینما تنها هنری است که از ترکیب هنرهای دیگر امکان حیات پیدا کرده است». با اندکی درنگ متوجه می‌شویم که منظور از سینما در عبارت بالا همان فیلم است. استفاده‌ی نادرست از واژه‌ی سینما به جای فیلم، در کتاب تخصصی فیلمسازی امر مطلوبی نیست. {نقد محتوایی}

• برخی اصطلاحات که در متن آورده شده‌اند، هیچ توضیحی ندارند. مثل کانکریت، تونال و آتونال. {نقد محتوایی}

• در حالت کلی این فصل به جای آنکه به موسیقی فیلم بپردازد، به خود موسیقی پرداخته است. {نقد محتوایی}

فصل پانزدهم - جلوه‌های ویژه:

• در ابتدای فصل آمده است: «تروکاژ یا تمهیدات سینمایی که به آن جلوه‌های ویژه نیز گفته می‌شود، علم و هنری است که...» در اینجا مخاطب منتظر ارائه‌ی تعریف از تروکاژ است؛ ولی عبارت چنین ادامه می‌یابد: «علم و هنری است که استفاده از آن نه تنها از ارزش سینما نمی‌کاهد، بلکه به آن اعتبار بیشتری می‌بخشد». در اینجا حتی اگر از انتظار خواننده هم صرف‌نظر کنیم و چنین عبارتی را درست تلقی کنیم، آغاز کردن فصل بدون هیچ توضیحی درباره‌ی ماهیت تروکاژ، صحیح نیست. {نقد محتوایی}

• در ارائه‌ی تعریف از انواع تروکاژ، نوعی عدم وحدت، به چشم می‌آید، بعضی توضیح‌ها مفصل و خوب است و بعضی کوتاه و ناقص. {نقد ساختاری و محتوایی}

• در بخش «ماکت آویزان» از تصویری صحبت شده است که در آن هنرپیشه‌ها و سوارکاران روی سطح زمین به ایفای نقش می‌پردازند، عملاً چنین تصویری در کتاب نیامده است. فقط یک تصویر وجود دارد که در آن یک انسان و یک اسب کنار